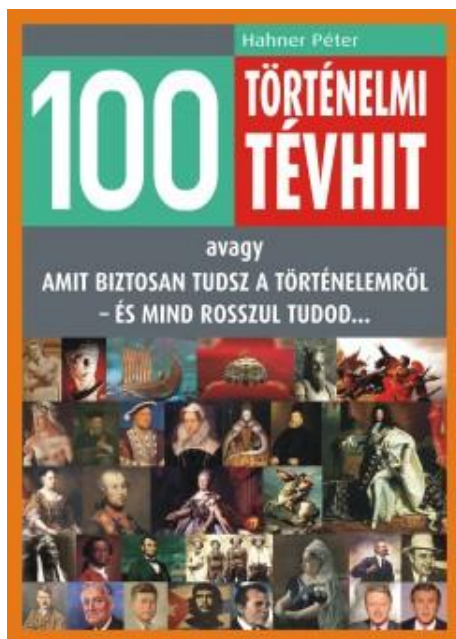

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/06/miszler-tamas-tevhitek-a-tortenelemben-hahner-peter-konyverol...-02-02-08/>

Miszler Tamás

Tévhitek a történelemben. Hahner Péter könyvéről...¹

A különböző legendák, mítoszok és tévhitek körbe veszik mindennapi életünket, nap mint nap találkozunk „urban legend”-ekkel (városi legenda), amelyekről tudjuk, hogy van valóságtartalmuk ugyan, de valamilyen oknál fogva másképpen interpretáljuk őket, más módon hallunk róluk, mint ahogy az „valójában” megtörtént. Ezek a tévhitek befolyásolják gondolkodásunkat, mindennapi életünket, általuk pedig reflektálunk a világra. Hány-szor találkozunk olyan történetekkel, hogy valaki rájön, hogy amit egész életében gondolt, az esetleg másképpen van, hirtelen más megvi-

lágításba kerül egy szituáció, egy gondolat. A velünk élő tévhiteket, mítoszokat, amelyek sok esetben formálják személyiségünket, sőt részei annak, nehéz feladni, megváltoztatni.

A történelem tele van tévhitekkel. Az egyes eseményeket, amelyek a múltban történtek, a különböző korok emberei és gondolkodói másképpen látják és láttatják. A XIX. század óta a modern ember az iskolapadban tanulja a történelmet, de az ott kapott információtömeg nem tekinthető ez esetben sem kizárólagos forrásnak, hisz az ember szociális környezetétől is tanul. Az ismeretszerzés során különböző információkkal találkozik, és azok közül szelektál, hogy melyiket is fogadja be. A történelemmel kapcsolatos különböző tévhitek kialakulása több okra vezethető vissza. Az egyik, hogy az ember hajlamos bonyolult összeesküvés-elméleteket gyártani, de egyben szereti leegyszerűsíteni is a dolgokat az egyes történelmi eseményekkel kapcsolatban. Sokkal egyszerűbb másokat hibáztatni, bűnbakot keresni, mint felismerni tévedésünket. Ez a nemzeti sértettségekben figyelhető meg, amely szintén tévhitekhez vezethet. Az egyes korok ideológiai felfogása, mint például

a marxizmus is kialakíthat tévhiteket, amikor az aktuális politikai felfogáshoz igazítjuk a történelmi igazságot, mondván, hogy az „így logikus, így helyes”. Ez a fajta igazság aztán mélyen beépül az emberek gondolkodásába, és az újabb tudományos vélemények, álláspontok nehezen szüremkednek már át.

Hahner Péter *„100 történelmi tévhit, avagy Amit biztosan tudsz a történelemről – és mind rosszul tudod...”* c. az Animus kiadónál 2010-ben megjelent könyvében ilyen tévhitekre hívja fel a figyelmet, amelyek valóságként rögzültek, jelen vannak mind a mai napig a gondolkodásban és az oktatásban is. A könyv 100 olyan történelmi példát hoz az emberiség kialakulásától egészen a közelmúltig, amelyek eléggé ismertek, az általános és középiskolai történelemoktatás tananyagában rendszeresen előkerülnek. A szerző az egyes korszakok jeles kutatóival konzultálva dolgozott könyvén, akik ötletekkel nyújtottak számára szakmai segítséget. A szerző előszavában ír arról, hogy a marxizmus-leninizmus felfogása sok helyet kap a könyv lapjain, de szerinte ez azért szükséges, mert sok legenda még a mai napig szerepel a magyar történelemtankönyvekben, amelyek rögzültek a rendszerváltást megelőző évtizedekben. A könyv belső borítóján a szerző idézi Francis Bacont, aki szerint: *„Könnyebben elhisszük azt, amit igaznak óhajtunk ... Száz meg száz, gyakran fel sem ismerhető módon torzítja el és fertőzi meg értelmünket az érzelem...”*. Bacon szavai a kritikai gondolkodásmódra hívják fel a figyelmet, amit a történelmi megismerés során mindig alkalmaznunk kell.

Hahner Péter első tévhitként emeli ki, hogy az emberiség hajnalán az ember ősközösségben élt. A marxista történetírás tekintette az első társadalmi modellnek az ősközösséget, ami az osztálytársadalmak kialakulásával ért véget, és úgy vélték, hogy ekkor megszűnt a közösségi tulajdon is. Felhívja a figyelmet, hogy a természet közeli népeknél is van magántulajdon, szeretik az ajándékozást, ami feltételezi, hogy van saját tulajdonuk, és nem kommunisztikus közösségekben éltek/élnek, ahogy azt a marxisták vélték. Igaz ugyan, hogy ezek a népek nem tartalékolnak, és nem halmoznak fel, ami azt jelenti, hogy nem használják ki maximálisan a természetet. Hasonlóan tévhit az is Hahner szerint, hogy az emberiség történelmében volt idő, amikor a nők töltötték be a vezető szerepet, amely gondolatnak a gyökerei a görög mitológiára vezethetők vissza. Nem tekinthető igaznak az sem, hogy a rómaiak legendás hadvezére Cornelius Scipio lerombolta és sóval hintette be Karthágót. Honnan lett volna a rómaiaknak ennyi sója, és az egykorú források sem utalnak rá. A

város elleni brutális büntetés mítosza egy bibliai történetre vezethető vissza, Mózes ötödik könyvében olvashatunk arról, hogy ha valakinek szíve elfordul az Úrtól, arra olyan átkot mond, hogy földje terméketlen lesz. Ezt a képet a középkori szerzők átvették és teremtették meg a sőt hintő Scipio képét.

A középkorra vonatkoztatva Hahner Péter leleplezi azt az elgondolást, hogy a nemesek élhettek az első éjszaka jogával (*ius primæ noctis*). A XVI. századi jogászok utaltak erre először, Hector Boece (1465?-1536) skót történész szerint egy bizonyos III. Evenus nevű skót király osztogatta ezt a jogot a nemeseknek, de tudnunk kell, hogy ilyen nevű skót király soha nem létezett. Annak ellenére, hogy már Voltaire is kételkedett a dologban, mégis írt egy darabot „A földesúr joga” címmel, ezzel tovább erősítette a mítoszt. Az, hogy a szabadkőművesség rendkívül ősi szervezet lenne, szintén a legenda kategóriájába tartozik, hisz a páholyok története a XVIII. századba nyúlik vissza, amikor divatossá váltak a titkos szervezetek a polgárság körében, akik szívesen gondolták úgy, hogy szervezetük a templomosok örökösei.

A XX. századból is említhetünk példákat a tévhitekre, például, amikor 1956-ban a XX. kongresszuson Hruscsov elismerte a sztálini bűnöket. Azt próbálták bizonyítani, hogy nem a rendszer rossz, hanem csak a vezetője volt az, a lenini eszme nem és maga Lenin sem – nyilván a humánus Lenin képét akarták ezzel erősíteni. Hitlerrel kapcsolatban az egyik tévhit, hogy szobafestő volt. Hitler fiatal korában akvarelleket festett, de az erőszakos diktátorral nem tudtak összekapcsolni bármi fajta művészeti tevékenységeket, így csak egy festő-mázolót tudtak elképzelni, aki barnára festi Európát.

A könyv szerzője kronológiai sorrendben haladva veszi sorra az egyes legendákat és természetesen az egyetemes történelem mellett a magyar történelemmel kapcsolatos tévhitek is helyet kapnak. Kitér arra, hogy a Szent Koronát nem a pápa adta Szent István királynak, hisz a tárgy maga későbbi eredetű. A szent király korából a koronázási palást származik csak. Téves az is, hogy Deák Ferenc elképzelései alapján született meg a kiegyezés. Deák összesen egyszer találkozott az uralkodóval, a fő tárgyalók Andrássy Gyula, Lónyay Menyhért és Eötvös József voltak. Hahner Péter Deák Ágnesre hivatkozik, aki felhívja a figyelmet arra, hogy a haza bölcsének más elképzelései voltak a kiegyezéssel kapcsolatban. Deák szeretne volna a nádori intézmény visszaállítását és a kiegyezés menetében is

eltérő felfogást képviselt az uralkodóval, Ferenc Józseffel szemben, aki először a kiegyezési törvencikkelyeket kívánta elfogadtatni, majd revízió alá venni az 1848-as törvényeket. A trianoni békeszerződésnek sem az volt az oka, hogy nem szerették a magyarokat, és valami összeesküvés következtében vesztette el az ország területének kétharmadát, inkább az, hogy 1918–19-ben a magyar politikai elit rosszul politizált, és az országnak kicsi volt a mozgástere.

A kötetben szereplő száz történelmi tévhit többsége előfordul a gimnáziumi történelemtanítás során is, így a rövid, lényegre törő magyarázatok kitűnően hasznosíthatók a tanítás során is. Feltehetjük a kérdést egy-egy „legendával” kapcsolatban, vajon igaz vagy nem a tanultak alapján. Egy-egy téma kiadható esszékérdésként is dolgozatokban, vagy akár szorgalmi feladatként is: gyűjtsenek a tanulók érveket, helyes-e az állítás vagy nem. A kötet világos szerkezete, rövid szövegei és élvezetes stílusa alapján pedig arra is kiválóan alkalmas, hogy a történelem iránt jobban érdeklődő diákoknak, vagy kollegáinknak is ajánlhassuk.

A kötet legnagyobb érdeme azonban nem az, hogy a bemutatott száz történelmi tévhitről megtudhatjuk, mi a valóságalapja. Fontosabb az, hogy megingatja mindenkori biztosnak vélt tudásunkba vetett hitünket, elgondolkodtat, utánaolvasásra késztet, vagy akár rádöbbenhet: még a tankönyvek lapjain sem biztos, hogy a legfrissebb és legújabb kutatási eredményeket olvashatjuk. A történelemről való tudásunk folyamatosan változik, a legújabb kutatások eredményei pedig csak nagyon lassan jelennek meg a tankönyvek lapjain. A történelemről a társadalomban élő kép alapvetően a középiskolai oktatás során alapozódik meg, így felnőtt korban az már nagyon nehezen változtatható, nagy tehát a felelősségünk, különösen, amikor több évtizeden át rögzült tévhitekkel kapcsolatos tananyagot kell tanítanunk.

JEGYZETEK

1. HAHNER Péter (2010): *100 történelmi tévhit avagy Amit biztosan tudsz a történelemről – és mind rosszul tudod...* Animus Kiadó, Budapest, 320 l.